

Besluit - Persbeleid en
rechterlijke autonomie en onpartijdigheid
Document 1



Handboek persvoorlichting in de rechtspraak

2013



de Rechtspraak

Handboek
persvoorlichting
in de rechtspraak



de Rechtspraak

Inhoudsopgave

1 Persvoorlichting in de rechtspraak	4
Inleiding	4
Persrichtlijn	4
Openbaarheid van rechtspraak	4
Onschuldpresumptie	5
Openbaarheid in de wet	5
Gezag van de rechter	5
Het medialandschap	5
2 Spelers in de voorlichting	7
Wie doet wat?	7
Communicatieadviseurs	7
Proactief	8
In tweede aanleg	8
Bereikbaarheid	8
Persrechters/persraadsheren	9
Mediatraining	9
Spreken op eigen titel	9
Presidenten	10
Raad voor de rechtspraak	10
Landelijke pool van woordvoerders	10
3 De media	11
De media	11
Wie is een journalist?	11
Sociale media in de rechtszaal	12
De perskamer	12
Sancties	12
4 De persrichtlijn 2013	13
Persvoorlichting in drie fasen	13
Informatie voorafgaand aan een rechtszaak	13
Zittingslijsten	13
Achter gesloten deuren	14
Strafzaken, voorlopige voorzieningen in bestuurszaken en kort geding	14
Afwijken van de regel	14
Inseinen van journalisten	15
Bekende namen	15
Woordvoering OM – gerecht	15
Beeldvorming over een rechtszaak in de voorfase	15
Mededelingen in de voorfase	16
Publiciteit bij artikel 12 Sv	16
Actieve persvoorlichting in de voorfase	17

De behandeling ter zitting	17
Pers en publiek achter gesloten deuren	17
De Facebookmoord	18
Twitter	18
Het belang van wifi	18
Tekenaars en fotografen	19
Audiovisuele media	19
Wie mogen wel/niet in beeld?	19
Afwijken van de regel	20
De stem van Roberts M.	20
Spreekrecht slachtoffers	21
Poolregeling	21
Live registratie	21
Politierechterzittingen	22
De uitspraak	22
Vorbereiding	22
Persberichten	22
Civiel- en bestuursrecht	22
Publicatie op rechtspraak.nl	23
Afgifte oude uitspraken	23
Reageren op berichtgeving	24
5 Grote, mediagevoelige zaken	25
Projectmatige aanpak	25
De samenstelling van de zittingscombinatie	26
Live registratie of niet	26
Inschatten van het soort proces	26
Voorgeleidingen, raadkamer, (regie)zitting	26
Verdere voorbereiding	26
Begeleiding	27
Huisvesting	27
Voorlichting en communicatie	27
Monitoring berichtgeving	27
Slachtoffers	28
Wat is een geruchtmakende zaak?	28

1 Persvoorlichting in de rechtspraak

Inleiding

In maart 2013 trad de nieuwe persrichtlijn voor de rechtspraak in werking. Nieuwe ontwikkelingen in de media en blijvende intensieve aandacht voor de rechtspraak zorgen ervoor dat de gerechten hun communicatiebeleid voortdurend tegen het licht houden en actualiseren. Het delen van ervaringen en het vastleggen van praktijkvoorbeelden helpt professionals die zich binnen de rechtspraak met communicatie bezighouden om hun werk optimaal te organiseren en hun kennis verder te verdiepen. Met dit Handboek persvoorlichting willen wij hieraan een bijdrage leveren. Het handboek is bedoeld voor de communicatieprofessionals van de gerechten en biedt tevens medewerkers van de rechtspraak inzicht in het beleid.

Persrichtlijn

De landelijke persrichtlijn draagt bij aan een uniforme persvoorlichting door de rechtspraak. De gerechten stellen de persrichtlijn vast samen met de Raad voor de rechtspraak. De gerechten zijn verantwoordelijk voor de uitvoering daarvan. Soms leidt dit tot verschillen in interpretatie. Uit de evaluatie van de persrichtlijn 2008¹, uitgevoerd door de Erasmus universiteit en de Universiteit van Amsterdam, bleek bijvoorbeeld dat het ene gerecht wel toestaat dat journalisten vanuit de zittingszaal twitteren en het andere niet. Het ene gerecht faxt een dagvaarding op verzoek van een journalist, een ander doet dat niet. Ook bestaat soms onduidelijkheid over wat wel of niet mag worden gefilmd tijdens een zitting.

De persrichtlijn 2013 maakt duidelijk wat de uitgangspunten zijn bij de (pers)voorlichting van de gerechten en welke faciliteiten de gerechten journalisten moeten bieden.

Openbaarheid van rechtspraak

De rechtspraak is in Nederland in beginsel openbaar. Dat staat met zoveel woorden in de wet. Het primaire doel van die openbaarheid is om controle op rechterlijke beslissingen mogelijk te maken. De pers speelt daarbij een belangrijke rol. Aan de andere kant moet de Rechtspraak ook de privacy van procespartijen bewaken. De Rechtspraak is daarom binnen het kader van persvoorlichting voortdurend op zoek naar een goede balans tussen de openbaarheid van rechtspraak enerzijds en de bescherming van de privacy van procespartijen anderzijds. Maatschappelijke ontwikkelingen en veranderingen in de media (denk bijvoorbeeld aan de opkomst van Twitter) beïnvloeden dit proces.

¹ Rechtspraakverslaggeving in een veranderend medialandschap. Een evaluatie van de Persrichtlijn 2008.

Onschuldpresumptie

In het strafrecht geldt de regel dat een verdachte onschuldig is, totdat een rechter zijn oordeel heeft uitgesproken. Hoewel de gerechten niet kunnen voorkomen dat al voor de uitspraak bijvoorbeeld de naam van een verdachte op internet circuleert, is het van belang de onschuldpresumptie te allen tijde hoog te houden. Het belang van een eerlijk proces moet prevaleren.

Openbaarheid in de wet

De rechtspraak is in Nederland in beginsel openbaar. Dat staat in artikel 121 van de Grondwet. Die openbaarheid wordt verder uitgewerkt in een aantal andere wetsartikelen zoals artikel 4 en 5 van de Wet op de rechterlijke organisatie, artikel 27 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering en de artikelen 269 en 495b van het Wetboek van strafvordering. Ook in internationale verdragen en richtlijnen staat expliciet dat de rechtspraak openbaar moet zijn. Bijvoorbeeld in artikel 6 lid 1 van het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens en artikel 14 lid 1 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

Gezag van de rechter

De samenleving accepteert niet meer onvoorwaardelijk de beslissing van de rechter, zei de president van de Hoge Raad Geert Corstens in 2009². Rechters zullen moeten uitleggen waarom zij een bepaalde beslissing hebben genomen en die uitleg moet ook voor niet-juristen begrijpelijk zijn. De Rechtspraak moet daarom proberen de juridische werkelijkheid van de rechtspraak te verbinden met de alledaagse werkelijkheid van burgers. De media functioneren als intermediair tussen de gerechten en het publiek.

Het medialandschap

Het medialandschap is niet statisch. De afgelopen jaren heeft zich een groot aantal veranderingen voorgedaan. Commercialisering leidde ertoe dat de journalistiek eerder marktgeoriënteerd is (wat willen mensen lezen, zien, horen) dan politiek en maatschappelijk georiënteerd (wat is relevant met het oog op burgerschap). Daarnaast ondervinden de traditionele media ook steeds meer de gevolgen van de digitalisering. Dat komt vooral tot uiting in de mogelijkheden die burgers hebben gekregen om zich via internet op de hoogte te stellen van wat er in de wereld gebeurt. Iedere burger kan tegenwoordig een eigen nieuwsblog beginnen en zich journalist noemen.

² Lezing Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak 9 oktober 2009

De gevolgen van deze ontwikkelingen voor de journalistiek zijn ingrijpend. Er is meer concurrentie waardoor de media 'steeds meer van hetzelfde' aanbieden. Om adverteerders te trekken, richten media zich over het algemeen op het bereiken van een breed publiek. De vermaakfunctie wint daardoor aan gewicht ten koste van de informatiefunctie. Bovendien gaan steeds meer burgers met behulp van internet zelf op de stoel van de journalist zitten en maken hun eigen opvattingen wereldkundig (burgerjournalistiek). Voor journalisten is het moeilijk te concurreren met deze burgerjournalisten die zich niet altijd houden aan de traditionele journalistieke codes. Daarnaast is sprake van zogeheten medialogica. Dat betekent dat het publieke debat steeds meer wordt bepaald door de eisen, mogelijkheden en begrenzingen van het medium en dan vooral de televisie. Positief is dat de media functioneren als 'waakhonden van de democratie'. Daar staat echter tegenover dat het publieke debat door haast en concurrentie slordig wordt en zich fixeert op schandalen en de korte termijn.

2 Spelers in de voorlichting

Wie doet wat?

Binnen de rechtspraak houden verschillende mensen zich bezig met de (pers)voorlichting. Bij de gerechten zijn dat op de eerste plaats de communicatieadviseurs. In de woordvoering worden ze daarbij geholpen door de persrechters (persraadsheren). Daarnaast kunnen in spraakmakende zaken, bij incidenten en/of publicitair-politieke kwesties de presidenten een rol spelen. De Raad voor de rechtspraak houdt zich op landelijk niveau bezig met de woordvoering over de rechtspraak in het algemeen. De Raad kan daarbij een beroep doen op een pool van rechters die over bepaalde onderwerpen nadere uitleg kunnen geven. Verder heeft de Raad een coördinerende rol als het gaat om voorlichting over rechtspraak-brede thema's. Te denken valt aan het verstrekken van landelijke cijfers, het toelichten van specifieke landelijke ontwikkelingen en het reageren op wetsvoorstellen.

Communicatieadviseurs

De communicatieadviseurs zijn primair verantwoordelijk voor de organisatie en uitvoering van het interne en externe communicatiebeleid van hun gerecht. Zij adviseren, ondersteunen en begeleiden (pers)rechters en het gerechtshof. De meeste gerechtshoven tonen zich een voorstander van een proactief mediabeleid. De communicatieadviseurs geven daaraan invulling, bijvoorbeeld door rechters in individuele zaken te adviseren over de communicatie rond de zaak.

Daarnaast zijn de communicatieadviseurs het eerste aanspreekpunt voor journalisten. De adviseurs bemiddelen bij mediaverzoeken en begeleiden zo nodig journalisten bij interviews, verzorgen de persberichten bij belangrijke rechtszaken en stellen in samenspraak met de behandelend rechters draaiboeken op in mediagevoelige zaken.

Proactief

Goede voorlichting is gebaat bij goede contacten. Communicatieadviseurs onderhouden daarom contacten met de pers, maar ook met andere partners zoals het openbaar ministerie, de politie en het (lokale of regionale) openbaar bestuur. Uit de evaluatie van de persrichtlijn 2008 is gebleken dat veel publiciteit over (straf)zaken in een vroeg stadium van een zaak wordt gegenereerd op basis van berichtgeving van politie, OM en advocatuur. Het blijkt vaak moeilijk om de beeldvorming die door deze publiciteit ontstaat in een later stadium te keren. Hoewel de Rechtspraak geen of weinig invloed kan uitoefenen op de beeldvorming tijdens de onderzoeksfase van een zaak, is het wel van belang de verslaglegging in de media te volgen. Als een zaak eenmaal voor behandeling voor de rechter komt, kan de rechtbank proberen het beeld bij te sturen, bijvoorbeeld door feitelijke onjuistheden in eerdere berichtgeving te corrigeren of nadere uitleg te geven. De rechter moet dan wel op de hoogte zijn van de eerdere berichtgeving over de zaak.

Aan te raden is om in grote zaken van te voren een lijst met vragen en antwoorden op te stellen over belangrijke thema's die in de zaak aan de orde komen. Een dergelijke lijst kan helpen om juridische begrippen uit te leggen, zoals het verschil tussen moord, doodslag of zware mishandeling de dood ten gevolge hebbende. De rechtbank Midden-Nederland publiceerde, voorafgaand aan de start van de behandeling van de grensrechterzaak, op www.rechtspraak.nl een nieuwsbericht met een lijst met vragen en antwoorden over de zaak, zoals waar gaat de zaak over, wat is de verdenking en welke straf kan er worden opgelegd.

In tweede aanleg

Ervaring wijst uit dat voor de behandeling van zaken in tweede aanleg vaak minder media-belangstelling is. Het 'nieuws' is er voor de journalisten vaak af, terwijl het hof regelmatig met een afwijkend oordeel komt. Juist dan is het aan de appelcolleges om het oordeel met motivering actief onder de aandacht van de media te brengen en hen bijvoorbeeld ook te wijzen op het belang van het Nederlandse rechtssysteem waarin uiteindelijk drie instanties naar één zaak kunnen kijken.

Bereikbaarheid

Bereikbaarheid is een van de belangrijkste vereisten van een goede persvoorlichting. Aangezien de nieuwsvoorziening steeds meer een kwestie van 24 uur per dag zeven dagen in de week wordt, moeten de communicatieadviseurs ook buiten kantooruren bereikbaar zijn. Stel daarom een piketregeling op en regel goede technische ondersteuning (telefoons, Ipads et cetera). Zorg verder voor een lijst waarop telefoonnummers staan van rechters die de communicatieadviseurs inhoudelijk van informatie kunnen voorzien.

Persrechters/persraadsheren

In Nederland is het niet gebruikelijk dat rechters hun eigen vonnis of arrest tegenover journalisten toelichten. De rechter 'spreekt door zijn vonnis' zoals dat heet. In de praktijk hebben journalisten vaak wel behoefte aan een nadere toelichting op de uitspraak. Daarbij kan een persrechter worden ingezet. De persrechter/-raadsheer treedt op als het gezicht van een gerecht bij concrete zaken en verschijnt daartoe op radio en televisie. Hij licht concrete uitspraken voor de microfoon nader toe en geeft meer algemene informatie over het recht. Hij stemt de woordvoering af met de rechters die een zaak behandelen en met de communicatieadviseurs. Persrechters bekleden hun functie bij voorkeur voor een langere tijd, zodat zij ruim ervaring kunnen opbouwen met het geven van interviews.

Mediatraining

Persrechters ontvangen professionele mediatrainingen op het gebied van woordvoering en omgang met journalisten. Interviewtraining voor camera is essentieel, bij voorkeur bij een trainingsbureau dat ervaring heeft met interviewtrainingen in de Rechtspraak. Ook horen persrechters op de hoogte te zijn van nieuwe ontwikkelingen op het gebied van het gebruik van (sociale) media. Bereikbaarheid is ook voor de persrechters een vereiste. In overleg met de afdeling communicatie van het gerecht dient er altijd één persrechter beschikbaar te zijn om, indien dat noodzakelijk is, de pers te woord te kunnen staan, ook buiten kantooruren.

Spreken op eigen titel

Journalisten blijken in toenemende mate geïnteresseerd in de persoonlijke mening en/of persoonlijkheid van rechters. Mensen willen weten wie de mens achter de toga is. Een voorbeeld is het interview in *de Volkskrant* met de Amsterdamse rechter Frans Bauduin (21 december 2012) die de Amsterdamse zedenzaak behandelde en ter gelegenheid van zijn afscheid terugblikte op zijn loopbaan. Daarnaast willen rechters soms ook zelf hun mening in het openbaar kenbaar maken. De Arnhemse raadsheer Rinus Otte deed dat bijvoorbeeld in *Trouw* (29 december 2012). De Amsterdamse rechtbank hield in 2012 een enquête over de grenzen van de uitingvrijheid van individuele rechters. Ongeveer de helft van de 200 aangeschreven rechters vulde de vragenlijst in. Veruit de meeste rechters vonden dat het een rechter vrij staat zijn mening in het openbaar te uiten. Wel vonden zij het belangrijk daarover van te voren te overleggen met collega's en het gerechtshof te informeren. Ruim tachtig procent gaf aan dat het verstandig is eerst met de afdeling communicatie te overleggen over eventuele publiciteit. Ook al spreken rechters op persoonlijke titel, hun optreden in de media is gebaseerd op hun rechterschap. Iemand komt in de eerste plaats in beeld vanwege zijn functie, ook al wordt hij geportretteerd als persoon. Alleen al om die reden is het verstandig een interview of nieuwsbericht altijd van te voren, dus voor publicatie, in te zien. Maak daarover vooraf duidelijke afspraken met de journalist/redactie – ook bij televisieopnames.

Presidenten

Vragen van journalisten die het niveau van de individuele zaak overstijgen, maar wel te maken hebben met het gerecht in kwestie, worden in eerste instantie aan de president ter beantwoording voorgelegd. Het kan gaan over het wegwerken van achterstanden bij het gerecht, de huisvesting of nevenfuncties van rechters. De communicatieadviseur heeft bij de beantwoording een belangrijke coördinerende rol. Per geval moet de afweging worden gemaakt of de president de vragen beantwoordt of dat het om vragen gaat die op landelijk niveau beantwoord moeten worden via de Raad voor de rechtspraak.

Raad voor de rechtspraak

De Raad voert namens de gerechten het woord over landelijke ontwikkelingen in de rechtspraak. Het gaat dan met name over zaken als de bedrijfsvoering, financiën, automatisering of wetgeving en beleidsontwikkeling inzake de rechtspleging in het algemeen. De Raad voor de rechtspraak is de eerst aangewezen om te reageren op politieke besluiten die de rechtspraak als organisatie direct raken, zoals bezuinigingen op de gefinancierde rechtsbijstand of de griffierechten.

De afdeling Voorlichting van de Raad voor de rechtspraak is op landelijk niveau verantwoordelijk voor het aangaan en onderhouden van contacten met externe relaties en ontwikkelt en begeleidt het interne en externe communicatiebeleid van de Raad. De landelijke voorlichters spelen ook een coördinerende rol als het gaat om gerechtsoverstijgende vragen die op meerdere gerechten betrekking (kunnen) hebben.

[Landelijke pool van woordvoerders](#)

De Raad heeft, in overleg met het landelijk overleg van sectorvoorzitters, een landelijke pool opgezet van gespecialiseerde rechters. Zij voeren het woord over ontwikkelingen in een bepaald rechtsgebied. De afdeling voorlichting van de Raad voor de rechtspraak coördineert deze verzoeken en bereidt de voorlichting voor.

3 De media

De media

De meeste mensen komen nooit of slechts een enkele keer in een rechtszaal. Voor veel burgers is berichtgeving in de media daarom de primaire informatiebron met betrekking tot de rechtspraak. Een goede samenwerkingsrelatie tussen de rechtspraak en de media is dus van groot belang. Onze organisatie moet journalisten de faciliteiten bieden die zij nodig hebben om verslag te doen van onze activiteiten.

In de afgelopen jaren heeft het medialandschap een ingrijpende transformatie doorgemaakt. Digitalisering van de informatievoorziening heeft de snelheid van het nieuws en de manier waarop de consument het nieuws tot zich neemt veranderd. Internet en de sociale media maken het mogelijk nieuwsfeiten in een oogwenk met grote groepen mensen te delen. De media hebben te maken met krappe budgetten en krimpende redacties. De traditionele rechtbank-verslaggever die de ins en outs van de rechtspraak kent, wordt zeldzamer. Journalisten die schrijven over rechtszaken zoeken het nieuws ook steeds vaker ‘buiten de rechtszaal’, door nabestaanden, slachtoffers of andere betrokkenen te interviewen. De emotionele aspecten van een zaak spelen hierbij een grote rol.

Wie is een journalist?

In de persrichtlijn wordt onder een journalist verstaan ‘personen die op een zodanige wijze berichten publiceren dat deze voor iedereen toegankelijk zijn’. Naast de traditionele journalist die publiceert in een krant of een uitzending verzorgt voor de televisie of radio, verstaan we hieronder ook mensen die verslag doen via de sociale media. Deze publicisten worden soms ‘burgerjournalisten’ genoemd.

Sommige gerechten eisen een legitimatie aan de hand van een perskaart voordat zij faciliteiten ter beschikking stellen. Het gaat dan bijvoorbeeld om een politieperskaart of een perskaart die wordt uitgegeven door de Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ) of de Freelancers Associatie (FLA). Maar iemand zonder perskaart kan ook journalist zijn. Daarom is in de persrichtlijn van 2013 besloten dat journalisten zonder perskaart die gebruik willen maken van de faciliteiten een protocol moeten ondertekenen. In dit protocol geeft de journalist aan op een openbaar platform te publiceren. De journalist vermeldt de naam van het platform en geeft aan akkoord te gaan met de voorwaarden die de Rechtspraak stelt, zoals het eerbiedigen van de privacy van de betrokkenen en het handhaven van gestelde embargo's. Vervolgens kan de journalist gebruikmaken van de persfaciliteiten en verzoeken doen voor opnames van (delen van) zittingen.

Het protocol is als bijlage 1 opgenomen bij de persrichtlijn 2013.

Sociale media in de rechtszaal

Tenzij de voorzitter anders aangeeft, mogen journalisten sociale media gebruiken in de rechtszaal. Ook burgerjournalisten mogen dit. In de praktijk kan het lastig zijn om ter plekke vast te stellen of iemand burgerjournalist is. Een protocol laten ondertekenen net voor of aan het begin van een zitting kan storend zijn voor het verloop van de zitting. Om deze situatie zo veel mogelijk te voorkomen, moet op de website van het gerecht duidelijk staan aangegeven wat de voorwaarden zijn om sociale media te gebruiken in de zaal. Doe hierbij een oproep aan (burger) journalisten zich, indien nodig, vooraf te melden om het protocol te ondertekenen.

De perskamer

Om journalisten zo goed mogelijk te faciliteren, heeft elk gerecht de beschikking over een perskamer. Hier kunnen journalisten hun apparatuur kwijt, hun berichten schrijven en verzenden of telefoneren.

De volgende faciliteiten dienen in de perskamer aanwezig te zijn:

- een goede wifi-verbinding
- meerdere telefoontoestellen
- voldoende werkruimte (afhankelijk van de grootte van het gerecht, minimaal drie werkplekken)
- een lijst met relevante telefoonnummers (afdeling voorlichting et cetera).

Sancties

Het gerechtsbestuur kan journalisten die de persrichtlijn niet naleven een sanctie opleggen. Een sanctie kan zijn het uitsluiten van het gebruik van faciliteiten (bijvoorbeeld de toegang tot de persmappen). Het advies is om terughoudend om te gaan met het opleggen van sancties. Het verdient de voorkeur eerst met de journalist in gesprek te gaan en te komen tot afspraken voor de toekomst. Legt het bestuur toch een sanctie op, informeer daarover dan ook altijd het openbaar ministerie en de communicatiecollega's van de Rechtspraak.

4 De persrichtlijn 2013

De persrichtlijn 2013 informeert journalisten over de medewerking die zij van de gerechten mogen verwachten. De richtlijn is van toepassing op vrijwel alle gerechten, dat wil zeggen de elf gerechten in eerste aanleg, de vier gerechtshoven, de Centrale Raad van Beroep en het College van Beroep voor het bedrijfsleven. De Hoge Raad heeft als hoogste rechtscollege van het land met een eigen rechtsgang ook eigen regels over de omgang met de pers.

Hoewel de regels uit de persrichtlijn leidend zijn voor alle contacten van journalisten met medewerkers van de rechtspraak, zijn zij niet absoluut. Op grond van de wet heeft de zittingsrechter de bevoegdheid om nadere regels te stellen in verband met de orde ter zitting. Wie vragen heeft over de interpretatie en precieze uitleg van de persrichtlijn, kan terecht bij de expertisegroep persrichtlijn. Deze groep bestaat uit vier ervaren persrechtters en communicatieadviseurs en geeft nadere informatie en adviezen (e-mailadres: persrichtlijn2013@rvdr.rechtspraak.nl).

Persvoorlichting in drie fasen

De voorlichting in rechtszaken is in drie fasen te verdelen: de voorfase voorafgaand aan de zitting, de behandeling ter zitting en de uitspraak. Per rechtsgebied gelden deels dezelfde richtlijnen. Hieronder worden per fase de belangrijkste regels nader toegelicht.

Informatie voorafgaand aan een rechtszaak

In de voorfase hebben journalisten vaak vragen van feitelijke aard. Journalisten willen weten waar en hoe laat een zaak dient en willen soms stukken van tevoren inzien. Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens heeft dit inzagerecht overigens bevestigd.

Zittingslijsten

In de persrichtlijn staat dat de gerechten één week voor de zitting gratis zittingslijsten ter beschikking stellen aan journalisten. De lijsten van de verschillende rechtsgebieden kunnen worden gemaild naar de abonneehouders en/of bij de informatiebalie of in de perskamer ter inzage worden gelegd. Op vertoon van een geldig legitimatiebewijs kunnen journalisten de lijsten inzien. Onder journalist wordt verstaan degene die zich als zodanig bij de afdeling communicatie heeft aangemeld en in het bezit is van een erkende perskaart of het protocol voor persfaciliteiten heeft ondertekend (zie hoofdstuk 3: wie is een journalist?).

Op de zittinglijst staan in ieder geval:

- de naam van de betrokken partijen of verdachte
- de naam van de behandelend rechter(s) en evt. officier van justitie
- de naam van de advocaat en/of gemachtigde
- de wettelijke bepalingen die op het geschil van toepassing zijn (waar gaat de zaak over?)
- waar en hoe laat de zitting plaatsvindt

Bij voorkeur staat op de lijst ook wat de reden voor de zitting is (pro forma, regiezitting of inhoudelijke behandeling).

Op de informatie uit de zittingslijst rust een embargo totdat de zaak in het openbaar wordt behandeld. Tot die tijd kunnen de zaken immers nog worden teruggetrokken en heeft een zaak in feite niet bestaan.

Achter gesloten deuren

Zaken die achter gesloten deuren worden behandeld, zoals zaken tegen minderjarige verdachten, staan doorgaans niet op de zittingslijsten vermeld. Journalisten hebben in principe geen recht op inzage in stukken die over deze zaken gaan.

Strafzaken, voorlopige voorzieningen in bestuurszaken en kort geding

Dagvaardingen, verzoekschriften en beroepschriften liggen uiterlijk één week voor de zitting onder embargo ter inzage voor journalisten. Als een dagvaarding later wordt aangebracht, moet het stuk zo snel mogelijk ter inzage worden gegeven. Maak hierover goede afspraken met de griffies. Het embargo geldt tot de openbare behandeling van de zaak.

Dagvaardingen en andere processtukken mogen niet worden gekopieerd. Daarmee wordt voorkomen dat informatie al dan niet bewust voortijdig in de openbaarheid komt, bijvoorbeeld omdat iemand de stukken ergens vergeet of doorspeelt aan derden.

Dagvaardingen waar tegen bezwaar is gemaakt, horen niet ter inzage te liggen. De communicatieadviseur moet dit actief onder de aandacht van de teams brengen opdat zij hiermee rekening houden.

Eventuele producties bij dagvaardingen liggen in principe ook niet ter inzage. Als journalisten hier om vragen, kunnen zij worden doorverwezen naar de eisende partij.

Afwijken van de regel

Alle zittinglijsten worden in principe ter inzage gelegd. Van deze regel kan worden afgeweken als journalisten aangeven geen behoefte te hebben aan zittingslijsten over bepaalde zaken. Mocht een journalist toch informatie willen van een lijst die niet ter inzage ligt, dan moet deze

lijst alsnog meteen ter inzage worden gelegd. Dat geldt voor alle openbare zaken en voor alle rechtsgebieden.

Als een advocaat van tevoren bezwaar maakt tegen de openbare behandeling van de zaak, ligt de dagvaarding in principe niet ter inzage. Attendeer hier de griffies ook op.

Inseinen van journalisten

In principe is het de verantwoordelijkheid van journalisten om zich op de hoogte te stellen van zaken die bij een gerecht spelen. Communicatieadviseurs kunnen proactief journalisten benaderen om hen te attenderen op belangrijke zaken. Voorafgaand aan een zitting kan de afdeling communicatie een beknopt persbericht uitgeven waarin praktische zaken op een rij worden gezet zoals tijd en plaats en de noodzaak zich al dan niet van tevoren aan te melden. Daarnaast kan in zo'n persbericht in algemene bewoordingen worden uitgelegd hoe de procedure verloopt.

Bekende namen

Communicatieadviseurs krijgen regelmatig vragen van journalisten die de persoonlijke levenssfeer van betrokken partijen raken. In principe doet het gerecht daarover geen uitspraken. Als een bekende Nederlander bijvoorbeeld een echtscheiding heeft aangevraagd en in verband daarmee voor de familierechter verschijnt, is het niet de taak van het gerecht daarover mededelingen te doen. Als blijkt dat partijen zelf de publiciteit hebben gezocht en/of overduidelijk herkenbaar in de media verschijnen, kan een communicatieadviseur na overleg met de behandelend rechter bepalen of de naam van betrokkene(n) expliciet wordt genoemd in bijvoorbeeld persberichten. Dit moet per geval worden bekeken en besproken. Hetzelfde geldt voor het gebruik van initialen van partijen in persberichten.

Woordvoering OM – gerecht

De woordvoering over de loop van een strafrechtelijk vooronderzoek is de taak van het openbaar ministerie. De gerechten komen pas in beeld als een rechter bij de zaak wordt betrokken. Dat is bijvoorbeeld het geval bij voorgeleidingen bij de rechter-commissaris en bij raadkamerbehandelingen.

Beeldvorming over een rechtszaak in de voorfase

Uit de evaluatie van de persrichtlijn 2008 blijkt dat een eenmaal neergezet beeld over een bepaalde zaak zich lastig laat corrigeren. De politie, het OM en/of de verdediging treden dikwijls al in de voorfase naar buiten met informatie waardoor een zaak in de publieke opinie in een bepaald licht kan komen te staan. Zolang er geen rechter bij een zaak is betrokken,

is het niet aan een gerecht zich met deze beeldvorming te bemoeien. Toch is het van belang een zaak ook in de voorfase publicitair nauwlettend te volgen. Maak duidelijke afspraken met het OM over het krijgen van bepaalde informatie, zoals de persberichten. Houd zelf de actualiteit in de gaten over bepaalde zaken en verzamel (nieuws)berichten. Op deze manier kunnen de communicatieadviseurs van het gerecht anticiperen op de publiciteit die een zaak in de zittingsfase gaat trekken. De communicatieadviseur overlegt verder met de behandelend rechter of hij deze (publicitair relevante) informatie wel of niet wil hebben, voordat de zaak inhoudelijk wordt behandeld.

Mededelingen in de voorfase

In sommige gevallen kunnen de gerechten toch mededelingen doen over zaken die zich nog in de voorfase bevinden. Dat is met name het geval als de namen van verdachten of bepaalde feiten al bekend zijn. Te denken valt aan beslissingen over de verlenging van een voorlopige hechtenis of een beslissing over de verdere vervolging op grond van artikel 12 Strafvordering. De tendens is om ook in deze fase van het proces minder terughoudend te zijn bij het doen van mededelingen. De reden daarvoor is dat sommige zaken toch wel in de publiciteit komen, omdat betrokkenen (of hun advocaat) daarover zelf uitspraken doen. Op dat moment bestaat het gevaar dat er een te gekleurd of eenzijdig verhaal naar buiten komt dat geen recht doet aan de feiten. Door zelf een beknopt en feitelijk persbericht uit te geven over de beslissing, kan het gerecht ertoe bijdragen dat het publiek objectief en feitelijk juist wordt geïnformeerd. Dit komt de openbaarheid van de rechtspraak ten goede.

Het is aan te raden met het parket duidelijke afspraken te maken en elkaar te informeren over verzoeken van journalisten. Als een journalist bij het gerecht bijvoorbeeld informeert of iemand wordt voorgeleid, kan de communicatieadviseur dit bevestigen, maar meldt hij dat ook meteen aan zijn collega's van het parket. De vraag naar eventuele gronden voor een inbewaringstelling kan in algemene zin worden beantwoord.

Publiciteit bij artikel 12 Sv

Het gerechtshof in Den Haag heeft na aanleiding van diverse art. 12 Sv-procedures persberichten uitgegeven over de vervolgbeslissing. Dit was bijvoorbeeld het geval bij de vervolgingsbeslissing over de strandrellen van Hoek van Holland in 2009. Het hof koos hiervoor omdat de rellen al veel media-aandacht hadden getrokken. De beslissing van het hof zou hoe dan ook in de openbaarheid komen. Door zelf een beknopt en feitelijk persbericht uit te geven, hield het gerechtshof de regie over de informatie in handen.

Actieve persvoorlichting in de voorfase

In zaken die tot maatschappelijke onrust (kunnen) leiden en/of in zaken waar andere procespartijen (OM, politie, verdediging, slachtoffers) al veel de publiciteit hebben opgezocht, is een actiever persoptreden van het gerecht gewenst om feiten in het juiste perspectief te plaatsen. Goede afspraken tussen de afdeling communicatie en het kabinet van de rechter-commissaris zijn in dit verband belangrijk. Over en weer moeten de afdelingen contact met elkaar opnemen over publicitair gevoelige zaken, bijvoorbeeld als het gaat om een zaak die de samenleving als zeer schokkend ervaart of als er een bekende Nederlander bij is betrokken. In sommige gevallen kan het gerecht ertoe besluiten beslissingen van de RC actief kenbaar te maken en toe te lichten. Dat betekent ook dat er mededelingen over de gronden kunnen worden gedaan.

De behandeling ter zitting

Rechtspraak is in principe openbaar. Dat wil zeggen dat pers en publiek in de rechtszaal kunnen plaatsnemen om met eigen ogen en oren een zaak te volgen en daarvan eventueel verslag te doen.

Sommige zaken worden achter gesloten deuren behandeld. Dat is in beginsel het geval bij strafzaken tegen minderjarige verdachten, familiezaken zoals echtscheidingen en onder-toezichtstellingen, behandeling van faillissementsverzoeken door de rechtbank, BOPZ-zaken (wet bijzondere opneming in psychiatrische ziekenhuizen) en vrijwel alle belastingzaken.

Pers en publiek achter gesloten deuren

In zaken die grote impact hebben (gehad) in de samenleving kan een rechter besluiten om bij (een deel van) de gesloten zitting toch publiek en/of journalisten toe te laten. Dat doet de rechter uit eigen beweging of nadat een journalist om bijzondere toegang heeft gevraagd. Communicatieadviseurs kunnen journalisten wijzen op de mogelijkheid om de rechter om bijzondere toestemming te verzoeken.

De rechter zal in elke zaak de afweging maken welke belangen prevaleren: het belang van openbaarheid en de vrijheid van nieuwsgaring of het belang van bescherming van de persoonlijke levenssfeer van de verdachte.

Bij zaken die veel publiciteit trekken, is het raadzaam vooraf met de betrokken rechters de mogelijkheden door te nemen voor bijzondere toegang en/of een openbare behandeling van (delen van de) zitting. Aan te raden is om in elk geval geen selectie van journalisten toe te passen omdat daarmee de objectiviteit van de rechtbank in twijfel kan worden gebracht. De communicatieadviseur inventariseert hoeveel persbelangstelling er is en overlegt daarna met de behandelend rechter of er wel of geen journalisten aanwezig mogen zijn bij de zitting.

De Facebookmoord

In 2012 werd de toen 15-jarige Joyce 'Winsie' Hau in haar huis neergestoken. Het meisje overleed aan haar verwondingen. Er werden drie minderjarige verdachten aangehouden in wat al snel de Facebookmoord ging heten.

In eerste instantie besloot de rechtbank de zaak van de drie verdachten in het openbaar te behandelen vanwege de grote impact van de moord op de samenleving. Bij de behandeling van de persoonlijke omstandigheden van de verdachten zouden de deuren wel worden gesloten. In een later stadium besloot de rechtbank de zaak tegen het zestienjarige verdachte meisje toch niet in het openbaar te behandelen. Behandelaars van de jeugdinrichting waar het meisje verbleef hadden namelijk verklaard dat een behandeling in het openbaar de ontwikkeling van het meisje te zeer zou schaden.

De zaak tegen de toen nog zeventienjarige verdachte werd wel in het openbaar gehouden. In zijn geval besloot de rechter dat de persoonlijke levenssfeer van de jongen niet zwaarder woog dan het belang van openbaarheid.

Twitter

Journalisten mogen tijdens de zitting tekstberichten versturen vanaf hun laptop of mobiele telefoon. Om het onderscheid te kunnen maken tussen journalisten en overig publiek is het aan te bevelen om voor journalisten een aparte plek/rij te reserveren in de rechtszaal. Het geluid van de apparatuur moet zijn uitgeschakeld om de zitting niet te verstoren. In de rechtszaal mogen geen beeld- en/of geluidsopnamen worden gemaakt, dus ook niet met mobiele telefoons of andere apparatuur, zonder dat daarvoor expliciet toestemming is gevraagd. Als een rechter in uitzonderlijke gevallen vindt dat twitteren tijdens de zitting een goede rechtspleging verstoort of een ordelijk verloop van de zitting onmogelijk maakt, kan hij het versturen van tekstberichten verbieden of beperken. Hij moet deze beslissing wel motiveren. Communicatieadviseurs doen er goed aan de twitterberichten van verslaggevers te volgen om eventuele onjuistheden in de communicatie te kunnen corrigeren.

Het belang van wifi

Rechtbankverslaggevers, maar ook rechtbankvoorlichters maken in toenemende mate gebruik van de mogelijkheid om live verslag te doen van rechtszaken via tekstberichten (twitteren). Voorwaarde voor deze manier van communicatie is een goede draadloze internetverbinding (wifi). Daarnaast is het van belang dat geluidsapparatuur in de zittingszaal telkens van te voren wordt gecheckt en dat er voldoende stopcontacten en aansluitpunten beschikbaar zijn. Zorg ervoor dat de verstaanbaarheid van te voren is gecontroleerd.

Tekenaars en fotografen

Van oudsher worden rechtbanktekenaars toegelaten tot openbare rechtszittingen. Professionele procesdeelnemers zoals de rechter, griffier, officier van justitie en advocaat mogen zonder voorafgaande toestemming worden getekend. Tekenaars zijn vrij ook andere procesdeelnemers te portretteren. Dat is hun eigen verantwoordelijkheid, de communicatieadviseurs spelen hierbij geen rol.

Omdat fotograferen tijdens de zitting meer stoort dan tekenen, mag een fotograaf tijdens de zitting in principe geen opnamen maken. Wel kan hem voor aanvang van de zitting en bij de uitspraak de mogelijkheid worden geboden opnamen te maken. Hierover moet de fotograaf van te voren afspraken maken met de afdeling communicatie. Voor fotografen geldt de regel dat in principe alleen de professionele procesdeelnemers in beeld worden gebracht en anderen alleen na hun uitdrukkelijke toestemming.

Audiovisuele media

In de persrichtlijn 2013 zijn de mogelijkheden om audiovisuele opnamen te maken van rechtszittingen vergroot. De gedachte daarachter is dat televisie, radio en internet een steeds belangrijker rol spelen in de nieuwsvoorziening.

Journalisten van radio en televisie mogen tijdens strafzittingen in beginsel opnamen maken van de opkomst van de rechtbank, de opening van de zitting, de voordracht van de tenlastellegging door de officier van justitie, de behandeling van de feiten, het requisitoir, het pleidooi en de reacties daarop over en weer en de uitspraak. Op verzoek kunnen ook andere delen van de zitting worden vastgelegd.

Er moet worden gefilmd vanuit een vaste camerapositie om de zitting zo min mogelijk te verstoren en ook om ervoor te zorgen dat de verdachte en slachtoffers niet in beeld komen. Om te voorkomen dat de rechter achter een tafel vol microfoons zit, is het nodig dat er een geluidsinstallatie is waarop meerdere geluidstechnici kunnen inprikken. Zijn toch meerdere microfoons nodig, zorg dan voor een kastje op de rechterstafel waarachter de apparatuur kan worden opgesteld.

Wie mogen wel/niet in beeld?

In principe mogen opnamen worden gemaakt van alle professionele procesdeelnemers. Van hen mag worden verwacht dat zij kunnen omgaan met de aanwezigheid van camera's en zich daardoor in de uitoefening van hun professie niet laten beïnvloeden. Het is echter goed rechters regelmatig te trainen in de 'presentatie ter zitting'.

Zonder toestemming mogen in principe geen opnamen van de verdachte worden gemaakt. Wel kan de stem van de verdachte worden opgenomen. Hierdoor kan een vollediger beeld van de zitting worden gegeven, met name van de interactie tussen rechter en verdachte. Als een verdachte daarvoor toestemming geeft, kan hij ook in de rechtszaal worden gefilmd.

Van overige procesdeelnemers zoals getuigen, slachtoffers en/of nabestaanden mogen in principe geen opnamen worden gemaakt. Als zij daarvoor zelf toestemming geven, kan van deze regel worden afgeweken. De zittingsrechter moet daarover wel van te voren worden geïnformeerd.

Publiek moet zich vrij voelen om zittingen bij te wonen zonder de kans te lopen te worden gefilmd. Daarom is bepaald dat er geen geluid- en beeldopnamen worden gemaakt van het publiek, niet in de rechtszaal maar ook niet in andere delen van het gerechtshofgebouw. Als het publiek vragen wil beantwoorden of commentaar wil leveren ten overstaan van de camera's, is daar buiten het gerechtshofgebouw alle mogelijkheid toe.

Afwijken van de regel

De rechter die de zitting leidt, is verantwoordelijk voor het goede verloop van een proces. Hij kan van de richtlijn voor het maken van beeld- en geluidsopnamen afwijken, mits hij motiveert waarom hij dat doet. Hij zal daarbij het belang van openbaarheid afwegen tegen andere belangen zoals:

- het maken van beeld- en geluidsopnamen mag geen belemmering zijn voor een goede rechtspleging de privacy van de niet professionele procesdeelnemers moet zijn gewaarborgd
- een zitting moet ordelijk kunnen verlopen
- de veiligheid ter zitting moet voldoende zijn gegarandeerd voor alle aanwezigen, zoals familieleden van het slachtoffer en van de verdachte, getuigen en publiek.

De stem van Robert M.

In 2013 behandelde het gerechtshof Amsterdam het hoger beroep van Robert M. die in eerste aanleg werd veroordeeld voor het ernstig misbruiken van tientallen jonge tot zeer jonge kinderen. Omdat de nieuwe persrichtlijn op dat moment net in werking was getreden, was het de media in beginsel toegestaan de stem van de verdachte op te nemen. Zowel de advocaat van de verdachte M. als de advocaat van sommige ouders van de misbruikte kinderen maakten hiertegen bezwaar. De advocaat van de verdachte gaf daarbij aan dat zijn cliënt zich mogelijk belemmerd zou voelen om antwoord te geven op vragen van het hof of zich eerder zou beroepen op zijn zwijgrecht. De advocaat van de ouders zei dat zijn cliënten niet zaten te wachten op het horen van de stem van de verdachte op de autoradio, terwijl hun kinderen op de achterbank zaten. Het hof gaf gehoor aan de bezwaren van partijen en verbood het maken van opnamen van de stem van Robert M. Het hof motiveerde de beslissing schriftelijk en publiceerde deze op rechtspraak.nl.

Spreekrecht slachtoffers

Slachtoffers en/of nabestaanden hebben het wettelijke recht tijdens de zitting gebruik te maken van hun spreekrecht. Zij kunnen een schriftelijke slachtofferverklaring laten voorlezen of zelf in de rechtszaal het woord voeren. Mogelijk wordt dit recht in de komende jaren verder uitgebreid. Van deze slachtofferverklaring mogen in principe geen audiovisuele opnamen worden gemaakt, tenzij een slachtoffer daarvoor uitdrukkelijk toestemming heeft gegeven. De zittingsrechter moet dit van te voren weten. Uit oogpunt van bescherming van de persoonlijke levenssfeer en het goed en eerlijk verloop van een strafzaak, zal het maken van opnamen van slachtoffers in de rechtszaal naar verwachting een uitzondering blijven.

Poolregeling

Maak met de audiovisuele media afspraken over wanneer en hoe zij zich moeten aanmelden voor het maken van opnamen bij een zitting. Bij voorkeur 24-uur van te voren of zoveel eerder als het kan. Als sprake is van grote media-belangstelling kan het gerecht bepalen dat het slechts een beperkt aantal cameraploegen toelaat voor een ordelijk verloop van de zitting. Als voorwaarde kan deelname aan een zogeheten poolregeling worden gesteld. In een poolregeling spreken de journalisten van verschillende media af dat zij gebruikmaken van elkaars beeld- en/of geluidsmateriaal. Journalisten spreken onderling zelf af onder welke voorwaarden zij dit kunnen doen. Die afspraken vallen buiten de verantwoordelijkheid van het gerecht. Bij een poolregeling kunnen commerciële belangen spelen, bijvoorbeeld het ter beschikking stellen van beelden voor (veel) geld, waardoor niet alle (lokale) zenders over de beelden kunnen beschikken. Hoewel het gerecht in principe niet met dit soort belangen te maken heeft, raken ze wel het principe van openbaarheid. Bij het beantwoorden van de vraag wie er mag filmen, moet daarmee wel rekening worden gehouden. Het is een optie om de pool toe te kennen aan een regionale omroep en aan een landelijke omroep.

Live registratie

In sommige gevallen kan een gerecht het mogelijk maken om zittingen live uit te (laten) zenden. Degelijke uitzendingen dienen intensief te worden voorbereid en er moeten duidelijke afspraken worden gemaakt. In principe is een live-uitzending de verantwoordelijkheid van de journalist. Wel kan het gerecht eisen stellen aan de mate van vertraging waarmee de beelden naar buiten worden gebracht. Dit houdt verband met de mogelijkheden om eventuele privacy-gevoelige informatie weg te kunnen 'piepen'.

Politierechterzittingen

Bij politierechterzittingen doet de rechter over het algemeen meteen na afloop van de behandeling van de zaak op de zitting mondeling uitspraak. Als van te voren blijkt dat er media-belangstelling voor een politierechterzitting bestaat, is het verstandig om zelf bij de zitting aanwezig te zijn. Met de rechter kan worden afgesproken de inhoudelijke behandeling van een zaak te schorsen om alsnog de uitspraak op papier te zetten en te (laten) publiceren. Wordt dat niet gedaan, maak dan tijdens de zitting een samenvatting op hoofdlijnen zodat er na afloop meteen een persbericht kan worden uitgegeven (er is immers geen schriftelijke uitspraak).

De uitspraak

De ervaring leert dat journalisten de meeste belangstelling hebben voor het begin van de zitting (opkomst rechtbank en tenlastelegging officier van justitie) en voor de uitspraak. Zaken die veel publiciteit genereren, moeten daarom communicatief goed worden voorbereid alvorens uitspraak wordt gedaan.

Voorbereiding

Als er veel publiciteit wordt verwacht of er komt een uitspraak waarover maatschappelijke onrust kan ontstaan (bijvoorbeeld omdat er een vrijspraak volgt, terwijl een langdurige gevangenisstraf is geëist) waarschuwt de zittingsrechter van te voren de afdeling communicatie. Het is goed samen een 'voorleesuitspraak' voor te bereiden en te oefenen. Stel een woordvoeringslijn op, zo mogelijk in overleg met de persrechter, en formuleer mogelijke vragen en antwoorden.

Persberichten

Direct na de mondelinge uitspraak moet in publiciteitsgevoelige zaken een persbericht klaarliggen. In dit bericht kan de uitspraak nader worden toegelicht en worden verwezen naar publicatie van de uitspraak op rechtspraak.nl. Persberichten kunnen in print en online worden verspreid.

Publicitair gevoelige zaken die juridisch ingewikkeld zijn, verdienen vaak een extra uitleg die ook gebruikt kan worden als actualiteit op de site van het gerecht.

Civiel- en bestuursrecht

Hoewel strafzaken over het algemeen de meeste publiciteit genereren, groeit ook de media-belangstelling voor civiel- en bestuursrecht. Het is raadzaam ervoor te zorgen dat bij zaken waarvoor veel belangstelling is, mondeling uitspraak wordt gedaan in plaats van schriftelijk.

Publicatie op rechtspraak.nl

Het gerecht publiceert uitspraken op rechtspraak.nl. Het verdient aanbeveling dit zo snel mogelijk na de mondelinge uitspraak te doen. Als een journalist belangstelling toont voor een uitspraak die niet op de site staat, dan dient deze alsnog zo snel mogelijk te worden gepubliceerd.

Vraagt een journalist om afgifte van een oudere uitspraak, dan is het goed van te voren enkele belangen af te wegen. Het gaat hier vooral om een afweging tussen het belang van privacy en van openbaarheid. Openbaarmaking van een uitspraak kan een bijkomende straf zijn die bij sommige delicten kan worden opgelegd.

De journalist die een oude uitspraak wil, dient zelf de goede informatie te geven, zoals de naam van verdachte/partij, het parket- of rolnummer, de feit/aard van het geschil en het jaartal van de uitspraak. Alleen de vraag 'is X ooit veroordeeld?' is onvoldoende.

Afgifte oude uitspraken

Bij het afwegen van de belangen om een oude uitspraak te verstrekken aan een journalist, kan rekening worden gehouden met de volgende vragen:

- Gaat het om een openbare uitspraak (en niet bijvoorbeeld om een raadmaterbeslissing)?
- Staat de uitspraak op rechtspraak.nl? Zo ja, verwijst daar naar.
- Hoe oud is de uitspraak? Zeker in het strafrecht is dit van belang: Wellicht gaat het om een zaak waarin de verdachte zijn straf al heeft uitgezeten. Dat kan een reden zijn een uitspraak niet te verstrekken.
- Gaat het om een jeugdige verdachte/partij? Conform de uitgangspunten in het jeugdstrafrecht moet de jeugdige extra worden beschermd.
- Als een journalist op grond van uitspraak A, waarin wordt verwezen naar uitspraak B, vraagt om afgifte van uitspraak B, dan verstrekken wij die voor een goed begrip van uitspraak A. Dit geldt ook voor bijvoorbeeld ontnemingszaken die ver na de behandeling van de onderliggende strafzaak worden bekeken.
- Gaat het om een verdachte met een tbs verleden? Het kan goed zijn te laten zien waarom de tbs in het verleden is beëindigd. Dat komt de controle van de rechtspraak ten goede.
- Heeft een verdachte zijn privacy zelf al 'opgegeven' door in de media te verschijnen?
- Heeft de uitspraak al in andere media gestaan?
- Is er veel maatschappelijke onrust?
- Gaat het om een groot bedrijf of betreft het een natuurlijke persoon?
- Is er hoger beroep/cassatie ingesteld? Voor een goed begrip en een goede controle op de rechtsgang is het verstrekken van een oude uitspraak in die zaken zinvol.

Voordat een uitspraak wordt verstrekt, moet de uitspraak worden nagelezen en gescand op mogelijke vermelding van details van slachtoffers en dergelijke. Die passages moeten worden weggestreept. Geef duidelijk aan dat je dit hebt gedaan en waarom.

Reageren op berichtgeving

Elke journalist maakt van de feiten zijn eigen verhaal. Dat maakt deel uit van het werk van de journalist. Alleen als sprake is van duidelijk onjuiste berichtgeving is het te overwegen hierop actief te reageren. Dit kan door een telefoontje naar de betreffende journalist, diens hoofdredactie of het publiceren van een persbericht.

5 Grote, mediagevoelige zaken

De media spelen een belangrijke rol bij de beeldvorming over de rechtspraak. Een professionele organisatie als de rechtspraak houdt daar rekening mee.

Dat geldt eens te meer in grote (straf)zaken die veel publiciteit genereren. Deze zaken dienen van te voren goed te worden voorbereid, ook met het oog op de publiciteit. Uitgangspunt is dat elke grote (straf)zaak projectmatig wordt aangepakt. Er moet een draaiboek klaarliggen op basis waarvan de organisatie kan worden ingericht. Wat, wanneer, waar en wie een actie onderneemt kan planmatig worden weergegeven. Het draaiboek dient ter ondersteuning van zowel de (straf)kamer als de teamvoorzitter in het nemen van beslissingen en het inrichten van het bijbehorende proces en kan als checklist en informatievoorziening dienen voor het gerechtsbestuur.

Projectmatige aanpak

In 2011 werd in Amsterdam de strafzaak tegen het Tweede Kamerlid Geert Wilders behandeld. De strafzaak trok bijzonder veel media-aandacht. Na afloop van de zaak gaf het gerechtsbestuur een commissie onder het voorzitterschap van prof. drs. M.H.Meijerink de opdracht de organisatorische aanpak van de strafzaak te evalueren.

In haar eindrapport constateert de commissie Meijerink dat geruchtmakende rechtszaken een andere en meer intensieve 'regierol' van het gerechtsbestuur vereisen dan gebruikelijk is. Normaal gesproken bemoeit het bestuur van de rechtbank zich niet met een individuele zaak. Rechter(s) hebben immers alle vrijheid nodig om tot een onafhankelijk oordeel te komen. Bij geruchtmakende zaken bestaat er echter een gedeelde bestuursverantwoordelijkheid voor organisatorische beslissingen die betrekken hebben op:

- De samenstelling van de (straf)kamer die de zaak gaat behandelen
- De voorbereiding en begeleiding van de (straf)kamer
- De beslissing om integrale en live verslaggeving via radio, TV en/of internet toe te staan en het beheersbaar maken van de effecten ervan
- De voorbereiding op mogelijke wrakingsverzoeken
- De nasleep in geval van een wraking
- De voorlichtingsfunctie.

Als een grote zaak zich aandient, moet zo snel mogelijk een kernteam worden samengesteld dat bestaat uit de teamvoorzitter, een stafmedewerker, een communicatieadviseur, zo mogelijk een persrechter en het hoofd van de beveiliging. Een proactieve opstelling, het maken van bewuste keuzes en het inschatten van mogelijke gevolgen van die keuzes zijn van groot belang.

Zaken waarmee rekening moet worden gehouden, zijn onder andere:

De samenstelling van de zittingscombinatie

Het is goed bij teamvoorzitters/zittingsplanners te benadrukken dat het van belang is te kijken welke zittingscombinatie zich het best voor de behandeling van een publiciteitsgevoelige zaak leent. Zo kan er gekeken worden of bepaalde rechters zich eerder publiekelijk hebben uitgelaten over bepaalde kwesties (bijvoorbeeld in wetenschappelijke publicaties) of dat eventueel kan worden gereageerd op de politieke, filosofische of religieuze affiniteit van de betreffende rechters. Het is verstandig hierop te anticiperen.

Live registratie of niet

Het bestuur bepaalt in overleg met het kernteam of live mag worden uitgezonden en voor welke zittingen dat geldt. Bij live uitzending moet rekening worden gehouden met het eventueel anonimiseren (wegpiepen) van privacy-gevoelige informatie. Dit moet van tevoren worden besproken met de media, omdat zij primair verantwoordelijk zijn voor het uitzenden van de zittingen, en dus ook voor het wegpiepen van privacy-gevoelige informatie. Ook moet worden besloten hoeveel camera's worden toegelaten, of er van een poolregeling gebruik wordt gemaakt, vanuit welke cameraposities er mag worden gefilmd en wie de uiteindelijke regie heeft op de opnamen. Het verdient aanbeveling van tevoren alle apparatuur te (laten) testen.

Inschatten van het soort proces

Roept een zaak veel emoties op in de samenleving? Worden er veel slachtoffers en/of hun familieleden verwacht? Zijn er meerdere locaties nodig om eventuele belangstellenden te kunnen opvangen? De antwoorden op deze vragen kunnen als input dienen voor het plan van aanpak.

Voorgeleidingen, raadkamer, (regie)zitting

In overleg met de zittingscombinatie en de (coördinerend) rechter-commissaris maakt de teamvoorzitter afspraken over communicatie rond voorgeleidingen, pro forma- en regiezittingen. In overleg met de afdeling communicatie worden nadere afspraken gemaakt over de informatievoorziening naar de pers.

Verdere voorbereiding

Het kan van belang zijn te anticiperen op mogelijke gebeurtenissen. Wat moet er bijvoorbeeld gebeuren als er een wrakingsverzoek komt? In verband met de beeldvorming (zorgvuldig, snel) is het verstandig op alle zittingsdagen een wrakingskamer beschikbaar te hebben die de teamvoorzitter van tevoren zorgvuldig heeft samengesteld. Bespreek dit vooraf met de betreffende teamvoorzitter.

Praktische afspraken over de aanpak van een wrakingsverzoek, zoals de termijn voor het doen van uitspraak, moeten vooraf worden gemaakt. Ook moet worden bepaald of er een wrakingskamer van een andere rechtbank wordt gevraagd.

Begeleiding

De rechters die de zaak behandelen, moeten voldoende begeleiding krijgen, bijvoorbeeld in het omgaan met publicitaire druk. Overwogen kan worden een collegiale klankbordgroep te organiseren. Het is aan te bevelen hen een training presentatie ter zitting in aanwezigheid van camera's aan te bieden.

Huisvesting

Alle zalen en kamers waarvan de behandeld rechters gebruikmaken gedurende de loop van het proces, moeten uitgerust zijn met de juiste beveiliging en apparatuur als pc's en telefoons. Controleer dit van te voren.

In Amsterdam en Rotterdam zijn speciaal beveiligde rechtszalen beschikbaar voor zaken die extra beveiliging behoeven (de bunker in Amsterdam en zaal 35 in Rotterdam). In de bunker in Amsterdam kunnen 80 tot 90 mensen als pers/publiek aanwezig zijn. Het overige publiek kan door middel van een straalverbinding in het reguliere gerecht de zitting volgen.

Voorlichting en communicatie

Gedurende het hele proces moeten de communicatieadviseur en bij voorkeur ook een persrechter beschikbaar zijn. In overleg moet worden bepaald of een persrechter gedurende de looptijd van de zaak vrij kan worden geroosterd. Het is aan te bevelen structureel persmomenten te organiseren. Eventuele woordvoering door anderen, zoals de voorzitter van de Raad voor de rechtspraak, moet duidelijk worden afgestemd. Voor de pers is het handig van te voren een persmap samen te stellen waarin de belangrijkste vragen en antwoorden op een rij staan, juridische begrippen worden toegelicht en bijvoorbeeld samenvattingen staan van de tenlastelleggingen. Dat moet worden afgestemd met het openbaar ministerie. Op rechtspraak.nl kan een dossier worden bijgehouden waarin de belangrijkste aspecten van een zaak en de beslissingen staan.

Verder moet er een communicatieplan worden opgesteld waarin ook aandacht is voor de interne communicatie: Hoe worden collega's binnen het gerecht op de hoogte gehouden van het proces, hoe gaan zij om met informatie en welke momenten zijn er om ervaringen te delen?

Monitoring berichtgeving

Gedurende het hele proces, ook al in de voor(bereidings)fase, moet de afdeling communicatie de berichtgeving in de media (reguliere media en internet) in de gaten houden. Dit is belangrijk om zo snel mogelijk te kunnen reageren op feitelijk onjuiste berichtgeving. Een eenmaal

neergezet beeld laat zich moeilijk corrigeren. Wat eenmaal op internet staat, gaat er niet snel vanaf.

Slachtoffers

De begeleiding en informatievoorziening van slachtoffers is in de eerste plaats een verantwoordelijkheid voor het openbaar ministerie. Ook de medewerkers van het Slachtofferloket hebben hierin een belangrijke rol. Dat neemt niet weg dat de Rechtspraak ook aandacht moet hebben voor de slachtoffers. Bijvoorbeeld door een inschatting te maken van het aantal slachtoffers of het slachtoffer een specifieke plaats in de zaal te geven. Als sprake is van veel slachtoffers kan een video- of straalverbinding worden gelegd, opdat de slachtoffers in een andere ruimte de zaak kunnen volgen. Ook moet van te voren duidelijk zijn of de namen van de slachtoffers tijdens de zitting genoemd kunnen worden: veel slachtoffers willen de zaak wel bijwonen, maar willen hun aanwezigheid niet kenbaar maken. Ten slotte kan worden bekeken of een (pers)rechter na afloop van de zitting de onderdelen van de procedure nader moet toelichten, zodat de slachtoffers het verloop van de behandeling ook kunnen begrijpen.

Wat is een geruchtmakende zaak?

Bij geruchtmakende zaken gaat het altijd om zaken waarvan de organisatie aanzienlijk meer aandacht vereist dan gebruikelijk. De organisatie van dit soort zaken is maatwerk en moet in beginsel projectmatig worden aangepakt. Wat precies een geruchtmakende zaak is, valt moeilijk te zeggen, omdat deze zaken zeer verschillend van aard en inhoud kunnen zijn. In algemene zin gaat het bij geruchtmakende zaken om zaken die in de media 'groot' worden (of zijn) gemaakt en bijvoorbeeld een (of meerdere) van de volgende kenmerken hebben:

- De dader of slachtoffer is een bekende Nederlander
- Er sprake is van een politieke dimensie
- Er is sprake van grote maatschappelijke beroering door de aard van het delict
- Er is sprake van een excessieve hoeveelheid slachtoffers c.q. benadeelde partijen
- De uitkomst vormt een precedent voor andere soortgelijke zaken



Samenstelling en redactie

5.1(2)e ██████████ rechtbank Rotterdam
██████████, Raad voor de rechtspraak
██████████, rechtbank Amsterdam
██████████, gerechtshof Den Haag
██████████, rechtbank Oost-Brabant

Eindredactie

Tekst & Polemie█, ██████████, Amsterdam

Uitgave

Raad voor de rechtspraak
Afdeling Communicatie
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

www.rechtspraak.nl
voorlichting@rechtspraak.nl

Juni 2013

Besluit - Persbeleid en
rechterlijke autonomie en onpartijdigheid
Document 2

Rechtspraak communicatiestrategie 2021-2024

Aanleiding

De Rechtspraak heeft in 2020 een nieuwe missie, visie en agenda (MVA) vastgesteld. Dit vormt voor het Landelijke Overleg Communicatie (LOC) een goed moment om een nieuwe landelijke communicatiestrategie te bepalen. In deze strategie maken we zichtbaar hoe we als communicatieafdelingen het vertrouwen in de Rechtspraak willen versterken en maken we zichtbaar waar we de komende jaren een actieve bijdrage gaan leveren aan de nieuwe missie, visie en agenda.

Algemeen

Communicatie levert op verschillende manieren een bijdrage aan de Rechtspraak. De belangrijkste rol ziet het LOC in het bijdragen aan het vertrouwen in de Rechtspraak en het bewaken van de reputatie van de Rechtspraak. We dragen bij aan verbinding met de samenleving. Tegelijkertijd zien we voor communicatie een belangrijke rol in het aanjagen van veranderingen en in het communicatief vaardiger maken van de organisatie. Gezamenlijk zetten we ons in om bij te dragen aan de organisatiedoelen van de Rechtspraak. Wij maken hierbij gebruik van 4 perspectieven:

1. *Maatschappelijk perspectief (= de samenleving)*: we signaleren kansen en mogelijkheden om het verhaal van de Rechtspraak voor het voetlicht te brengen. We brengen de kernwaarden van de Rechtspraak actief onder de aandacht en reageren direct als die ter discussie staan.

2. *Intern perspectief (= medewerkers)*: we adviseren over mogelijkheden om draagvlak voor organisatiedoelen te vergroten en medewerkers te mobiliseren. We maken de organisatie communicatief vaardiger en omgevingsbewuster, zodat op steeds meer plekken in de organisatie maatschappelijke sensitiviteit ontstaat.

3. *Professioneel perspectief (= professionele stakeholders)*: we adviseren over wie relevante stakeholders en samenwerkingspartners zijn, signaleren wat voor hen van belang is en rapporteren daarover aan de organisatie. Daarnaast adviseren wij over de invulling van contacten (hoe werken we samen in netwerken) met behoud van onze eigen rol en verantwoordelijkheid. De reputatie van ketenpartners kan afstralen op de Rechtspraak en vice versa. We halen signalen naar binnen en adviseren hierover. We zorgen voor goed contact met de communicatieadviseurs bij deze professionele spelers, zodat we zo adequaat mogelijk proactief en reactief kunnen optreden bij kwesties.

4. *Juridisch perspectief (= rechtzoekenden)*: we verbinden signalen van buiten met binnen. We nemen de organisatie mee in wat er speelt in de samenleving, wat er van belang is voor rechtzoekenden en adviseren hoe je je daar als organisatie toe kunt/moet verhouden

Bijdragen aan ambities Visie

De komende jaren gaan alle communicatieafdelingen van de Rechtspraak een actieve bijdrage leveren aan de ambities uit de Visie van de Rechtspraak. Hieronder staat in welke mate en op welke manier.

Rechtvaardige rechtspraak

We pikken in de maatschappij signalen op over waar de rechtspraak als onrechtvaardig wordt ervaren of waar we de menselijke maat in onze werkwijzen uit het oog dreigen te verliezen. We zorgen ervoor dat die signalen in de organisatie terecht komen en adviseren over een eventuele aanpak.

Communicatie sluit aan bij maatschappelijk, juridisch, professioneel en intern perspectief.

Dat doen we door:

- Erop aan te sturen dat de antennefunctie breder in de organisatie wordt belegd (dan alleen bij de communicatieafdelingen) om zo het omgevingsbewustzijn van de organisatie als geheel te vergroten;
- Actief de mens achter het dossier te laten zien in uitingen (storytelling);
- Periodieke monitoring en trendrapportages te leveren aan gerechtsbesturen en PRO.

Toegankelijke rechtspraak

We zorgen ervoor dat al onze eigen communicatie-uitingen toegankelijk zijn en voldoen aan regelgeving op dit gebied, zoals de Wet digitale toegankelijkheid. Collega's uit de vakinhoud (bedrijfsvoering én primair proces) voorzien we daarover van advies. We vervullen een voortrekkersrol bij projecten voor het vergroten van de digitale toegankelijkheid en/of online toegankelijkheid van zittingen voor een groot publiek of pers.

Communicatie sluit aan bij het juridisch, intern en maatschappelijk perspectief.

Dat doen we door:

- Onze kennis en capaciteit in te zetten bij de lopende projecten binnen de Rechtspraak, zoals de aanpak toegankelijke communicatie (ATC), de strategie digitaal platform en het redesign rechtspraak.nl;
- De informatie op rechtspraak.nl toegankelijker te maken in samenwerking met de vakinhoud;
- Te zorgen voor begrijpelijke¹ communicatie-uitingen die aansluiten op het perspectief van de doelgroep.

Tijdige rechtspraak

We adviseren over de mogelijkheden om via communicatie beweging in de organisatie en bij ketenpartners tot stand te brengen en zo bij te dragen aan de doelen van het project tijdige rechtspraak.

Communicatie sluit aan bij het juridisch, intern en maatschappelijk perspectief.

Dit doen we door:

- De inzet van onze kennis en capaciteit bij projecten voor tijdige rechtspraak (landelijk en lokaal).

Transparante rechtspraak

We geven actief uitvoering aan de openbaarheid van de rechtspraak en streven naar transparantie in onze communicatie. We delen intern en extern proactief informatie waarbij we dilemma's inzichtelijk maken. We zijn aanjager en initiator van het interne en het publieke/maatschappelijke debat over openbaarheid en transparantie binnen de Rechtspraak, en geven zelf het goede voorbeeld.

Communicatie sluit aan bij het maatschappelijk, professioneel en intern perspectief.

Dit doen we door:

- Onze visie te formuleren op het onderwerp openbaarheid en veiligheid;
- Onze visie te formuleren op het aanbieden van zittingslijsten voor pers en publiek;
- Onze visie te vormen op 'Wie is journalist';

[1] Een document, website of ander product van communicatie is begrijpelijk als de beoogde gebruikers de informatie die zij nodig hebben kunnen vinden, kunnen begrijpen en kunnen toepassen op hun eigen situatie en aldus de voor hun relevante taak ermee kunnen uitvoeren, dankzij de heldere verwoording, de toegankelijke structuur en het (grafisch) ontwerp. (Leo Lentz, 2020, *Begrijpelijke taal: wat is dat?*)

- Het adagium 'Ja, tenzij' te hanteren als uitgangspunt bij informatieverzoeken. Een afwijzing op een informatieverzoek motiveren we.

Maatschappelijk sensitieve rechtspraak

We signaleren wat er leeft in de samenleving ten aanzien van de Rechtspraak en adviseren hoe we als organisatie actief deelnemen aan het maatschappelijk debat, ook als dat spannend is. We stimuleren lef en dragen dat zelf ook uit. Als de kernwaarden van de Rechtspraak ter discussie staan reageren wij altijd.

Communicatie sluit aan op het maatschappelijk en intern perspectief.

Dit doen we door:

- De debatvaardigheden van de boegbeelden van onze organisatie te vergroten;
- Ons stakeholderbeleid verder te ontwikkelen;
- Te zorgen voor inclusieve communicatie-uitingen.

Hoe?

Het LOC is strategisch partner en adviseur voor bestuurders en de bestuurlijke gremia van de Rechtspraak. Het LOC werkt met een dagelijks bestuur dat bestaat uit het hoofd communicatie dat de voorzitter van het SBO levert, het hoofd communicatie dat de voorzitter van de presidentenvergadering levert en het hoofd communicatie van de Raad voor de rechtspraak.

Daarnaast is het LOC een netwerk van alle communicatieprofessionals van de Rechtspraak. Het LOC stimuleert samenwerken en uniform werken waar dat kan. Het LOC zet actief in op het delen van kennis en ervaringen onderling en gaat komend jaar aan de slag met het verder professionaliseren van de communicatiediscipline.

De uitgangspunten over hoe we ons communicatievak uitvoeren, staan in de Professionele Standaard Communicatie.

LOC, oktober 2021

Besluit - Persbeleid en
rechterlijke autonomie en onpartijdigheid
Document 3



Landelijk > Bedrijfsvoering > HRM > Integriteit > Regels en portocolen > Gedragsregels

Gedragsregels

Gedragscode Rechtspraak

Medewerkers van de Rechtspraak laten zich niet oneigenlijk beïnvloeden en nemen daarom geen geschenken aan van belanghebbenden. Zij nemen geheimhouding in acht. Ook privégedrag en het publiekelijk uiten van privémeningen kunnen het vertrouwen in de Rechtspraak schaden. Dat zijn enkele voorbeelden uit de [Gedragscode Rechtspraak](#), die geldt voor alle medewerkers. De code bestaat uit elf regels op het gebied van onpartijdigheid, onafhankelijkheid, integriteit en professionaliteit. De Raad voor de rechtspraak en presidentenvergadering hebben de gedragscode in 2010 vastgesteld.

Rechterscode van de NVvR

De rechter is niet vooringenomen, niet chantabel en niet omkoopbaar. Dit is een belangrijk uitgangspunt van de [Rechterscode](#), in 2011 opgesteld door de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR). De code pretendeert niet een antwoord te geven op alle ethische vragen. Het gaat om een 'levend document' dat vooral bedoeld is als hulpmiddel. Rechters worden uitgenodigd tot kritische zelfreflectie en discussie met collega's. Dat kan op deze site, maar er is ook een ethische adviescommissie van de NVvR.

Terughoudendheid

Volgens de Rechterscode neemt de rechter zijn verantwoordelijkheid en schenkt hij partijen geen privileges. De rechter zorgt ervoor dat zijn maatschappelijke activiteiten geen schade toebrengen aan een goede vervulling van zijn ambt. Hij spreekt zich niet publiekelijk uit over zaken waarover nog een rechterlijke beslissing moet worden genomen. De rechter is terughoudend bij het gebruik van sociale media. Hij bejegt alle betrokkenen bij een proces met respect. Ook gaat de rechter respectvol om met de medewerkers die hem ondersteunen.

Kernwaarden

De Rechterscode van de NVvR is gebaseerd op de elementaire kernwaarden onafhankelijkheid, autonomie, onpartijdigheid, integriteit, deskundigheid en professionaliteit. Die waarden zijn terug te vinden in vrijwel alle internationale documenten en ook hebben ze hun weerslag gevonden in de Nederlandse wetgeving.

Leidraad onpartijdigheid en nevenfuncties in de Rechtspraak

Vanaf 1 januari 2014 is de '[Leidraad onpartijdigheid en nevenfuncties in de Rechtspraak](#)' van kracht. Die gecombineerde leidraad komt in de plaats van de vroeger naast elkaar bestaande 'Leidraad onpartijdigheid van de rechter' (uit 2004) en de 'Leidraad nevenfuncties voor rechterlijke en gerechtsambtenaren' (uit 2009).

Directe aanleiding voor de leidraad zijn geweest:

1. De totstandkoming van de Wet Herziening gerechtelijke kaart (HGK), waardoor het aantal gerechten verminderde en een aantal gerechten in omvang toenam. Die gevolgen van de HGK maakten het nodig om de uitwerking van het uitgangspunt van de onpartijdigheid van de rechter op de praktische en beleidsmatige effecten te bezien. Ook is bekeken wat de gevolgen zijn van de vernieuwing van de opleiding tot rechter en raadsheer.
2. De wijziging van de Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren in 2012, waarbij onder meer nieuwe bepalingen zijn vastgesteld over de nevenbetrekkingen van rechterlijke ambtenaren en rechterlijke ambtenaren in opleiding (zie met name art. 44 Wrra).

Van de noodzaak om de bestaande bepalingen opnieuw in beschouwing te nemen, is gebruik gemaakt om beide leidraden te integreren. Ook is de tussentijds ontstane jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens hierin verwerkt (waardoor de toetsing van de onpartijdigheid van rechters zich in bepaalde situaties ook kan uitstrekken tot gerechtsambtenaren).

Ten opzichte van de vroegere afzonderlijke leidraden zijn de aanwezige inhoudelijke verschillen te verklaren uit de Wet HGK en de gewijzigde Wrra. Dergelijke wijzigingen zitten vooral in de aanbevelingen en/of toelichtingen bij 10 (melden van nevenfuncties bij de president), 11 (opgave voormalige nevenbetrekkingen), 13 (nevenfuncties van gerechtsambtenaren) en 14 (v.w.b. partner/echtgenoot die officier van justitie is).

Het toepassingsgebied van de leidraad strekt zich naast de medewerkers bij de gerechten ook uit tot die bij de Hoge Raad, het Parket bij de Hoge Raad en de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (met uitzondering van een drietal aanbevelingen; [zie de als aanhangsel 1 bijgevoegde brief](#)) en de Leden van de Raad voor de rechtspraak, de medewerkers van het bureau van de Raad en van de Landelijke Stafbureaus (thans: Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak), het Landelijk Dienstencentrum Rechtspraak, SSR (Rechtspraak-deel) en Spir-it ([zie de als Aanhangsel 2 bijgevoegde brief](#)).

Zie voor meer informatie de [pagina op Rechtspraak.nl over de Leidraad onpartijdigheid en nevenfuncties in de Rechtspraak](#).

UN Basic principles on the independence of the judiciary principles

Rechters hebben zoals andere burgers vrijheid van meningsuiting, geloof en vereniging, staat er in [UN Basic principles on the independence of the judiciary](#), een document van de Verenigde Naties uit 1985. Maar zij dienen met hun gedrag wel de waardigheid van het ambt in stand te houden, evenals de onpartijdigheid en onafhankelijkheid van de rechtspraak. Personen die voor het ambt worden geselecteerd, moeten integer en capabel zijn. Rechters dienen zich te houden aan de geheimhoudingsplicht. Deze verklaring is gericht aan de regeringen van de lidstaten.

Bangalore Principles of Judicial Conduct

Het gedrag van een rechter mag het vertrouwen van de burger in de integriteit van de rechterlijke macht niet schaden. Dat is een van de uitgangspunten in de [Bangalore Principles of Judicial Conduct](#), de internationale leidraad voor ethisch gedrag die in 2002 is vastgesteld in het Haagse Vredespaleis. Hiermee wilden rechters verantwoording afleggen tegenover de wereldbevolking en duidelijk maken waarvoor zij staan. Rechters willen zorgen voor onkreukbaar gedrag in de ogen van 'een redelijke waarnemer', dus niet de meest achterdochtige partij. Recht doen alleen is niet voldoende. De buitenwereld moet dit ook kunnen waarnemen. De Principles citeren de beroemde uitspraak van een Britse rechter uit de eerste helft van de vorige eeuw: 'Justice must not merely be done but must also be seen to be done.'

Recommendation CM/Rec 2010 (12) of the Committee of Ministers to Member States on Judges: independence, efficiency and responsibilities

Rechters dienen hun zaken efficiënt af te handelen. Efficiency is een voorwaarde voor het vertrouwen van de samenleving in de rechtspraak. Deze en andere aanbevelingen aan de staten die lid zijn van de Raad van Europa staan in de [Recommendation CM/Rec 2010 \(12\)](#) op het gebied van onafhankelijkheid, efficiency en verantwoordelijkheden. Het document is vastgesteld door het Comité van ministers van justitie van de Raad van Europa. Gedragscodes moeten het vertrouwen van het publiek in rechters en de rechterlijke macht bevorderen.

Magna Carta of Judges (Fundamental Principles), opgesteld door de Consultative Council of Judges in Europe (CCJE)

Rechters formuleren zelf de ethische principes die hun leidraad vormen. In de [Magna Carta of Judges](#) van de Consultative Council of Judges in Europe (CCJE) zijn in 2010 richtlijnen opgenomen op het gebied van onafhankelijkheid, onpartijdigheid en ethiek. Wangedrag dat kan leiden tot disciplinaire procedures moet zijn omschreven in wetten of een handvest dat van toepassing is op rechters. De CCJE is een adviesorgaan van het Comité van ministers van justitie van de Raad van Europa. Vrijwel jaarlijks brengt de CCJE gezaghebbende adviezen over diverse aspecten van de rechtspraak uit in de vorm van [Opinions](#).

London Declaration 2010 van ENCJ Working Group Judicial Ethics Report 2009-2010 Judicial Ethics: Principles, Values and Qualities

De plicht van de rechter tot integriteit geldt zowel openbaar als privé, zo luidt een van de richtlijnen in de [Judicial Ethics Report 2009-2010](#) op het gebied van rechterlijke ethiek van de European Networks of Councils for the Judiciary (ENJC). De rechter onthoudt zich van tactloos of onbehoorlijk gedrag. Ook weigert de rechter giften of voordelen voor zichzelf of zijn naasten als hij zijn functie als rechter uitoefent. Zowel in de uitoefening van zijn ambt als in privé zorgt de rechter ervoor dat hij geen schade toebrengt aan het aanzien van het rechterschap en de rechtspraak. De rechter beschikt over een reeks kwaliteiten en deugden, zoals wijsheid, loyaliteit, menselijkheid, moed, ernst en bedachtzaamheid. De rechter organiseert zijn werk efficiënt en toont zelfdiscipline. Het vermogen om te luisteren en te communiceren wordt ook genoemd.